अ.क्र	नावीन्यपूर्ण उपक्रम नाव जास्तीत जास्त १000 शब्दात	उपक्रमाचा सविस्तर तपशील (जास्तीत जास्त 5000 शब्दात)	उपक्रमातून साध्य झालेले परिणाम /लाभ (जास्तीत जास्त 5000 शब्दात
१	मुख्यमंत्री पंचायतराज अभियानातर्गत नाविन्यपूर्ण उपक्रम, "ई-अंकुर डिजिटल पाऊलवाटेने उद्याच्या सक्षम पिढीकडे"	**१. उपक्रमाचा तपशील (Project Details)** ग्रामीण भागातील शिक्षण व्यवस्थेत गुणवत्तेचा प्रश्न दीर्घकाळापासून कायम आहे. पारंपरिक पद्धतीत निरीक्षणाची कमतरता, विद्यार्थ्यांच्या प्रगतीचा योग्य मागोवा न लागणे या समस्या दिसून येतात. हा उपक्रम केवळ स्क्रीनवर व्हिडिओ दाखवण्यापुरता मर्यादित नसून, तो संवादात्मक (Interactive) स्वरूपाचा नसुन यात खालील घटकांचा समावेश होतो: 1. **दृकश्राव्य माध्यम (Audio-Visual Learning):** पाठ्यपुस्तकातील कठीण संकल्पना ३डी ॲनिमेशन किंवा लघुपटांद्वारे शिकवणे. उदा. विज्ञानातील चक्र किंवा इतिहासातील घटना. 2. **इंटरॲक्टिव्ह गेम्स (Educational Games):** गणितातील आकडेमोड किंवा भाषेतील शब्दसंग्रह वाढवण्यासाठी डिजिटल कोडी आणि खेळांचा वापर करणे. 3. **व्हर्च्युअल सहली (Virtual Field Trips):** वर्गात बसूनच जगातील प्रसिद्ध संग्रहालये, किल्ले किंवा अंतराळाची सफर घडवून आणणे. 4. **डिजिटल लायब्ररी:** बालसाहित्य, गोष्टी आणि कवितांच्या ऑडिओ बुक्सचा संग्रह उपलब्ध करून देणे, जेणेकरून वाचनाची आवड निर्माण होईल.	**"ई-अंकुर डिजिटल पाऊलवाटेने उद्याच्या सक्षम पिढीकडे"** या उपक्रमामुळे गावातील शैक्षणिक व्यवस्थेत लक्षणीय बदल घडून आले असून, शिक्षणाची गुणवत्ता, पारदर्शकता आणि परिणामकारकता मोठ्या प्रमाणात सुधारली आहे. डिजिटल क्लासरूमचे परिणाम हे दीर्घकालीन आणि मानसिक विकासासाठी पोषक ठरतात: **अ) शिक्षणाविषयीची भीती दूर होणे-** पारंपारिक पद्धतीत अनेकदा मुले गणितासारख्या विषयाला घाबरतात. डिजिटल माध्यमातून जेव्हा मुले स्वतः टॅब किंवा स्मार्ट बोर्डवर कृती करतात, तेव्हा त्यांचा आत्मविश्वास वाढू लागला .आणि अभ्यासाचा 'बोजा' न वाटता तो एक 'खेळ' वाटू लागला व मुले शाळेमध्ये रमु लागली. **ब) कल्पनाशक्ती आणि सर्जनशीलता (Creativity)** केवळ ऐकण्यापेक्षा पाहिल्यामुळे मेंदूतील 'व्हिज्युअल मेमरी' सक्रिय होते. मुले पाहिलेल्या गोष्टींवरून स्वतःचे नवीन विचार मांडू लागले. यामुळे त्यांच्यातील निर्मितीक्षमतेला चालना मिळली. **क) एकाग्रतेत वाढ (Better Focus)** रंगीत चित्रे, हलती विमाने आणि संगीतमय कवितांमुळे मुलांची वर्गातील एकाग्रता वाढली. जे बालक पुस्तकात लक्ष देऊ शकत नाही, ते डिजिटल स्क्रीनवरील संवादात्मक पाठात अधिक वेळ गुंतून राहुन एकाग्रता वाढली . **ड) समावेशक शिक्षण (Inclusive Education)** प्रत्येक मुलाची शिकण्याची गती वेगळी असते. डिजिटल क्लासरूममध्ये मुले त्यांच्या आवडीनुसार एखादा घटक पुन्हा पुन्हा पाहू शकतात, ज्यामुळे मागे पडलेल्या मुलांच्या मनात न्यूनगंड निर्माण होत नाही.व आनंदाने मुले शिकू लागली व शाळेची उपस्थीती वाढली. निष्कर्ष - 'ई-अंकुर' सारख्या उपक्रमातून आपण बालकांना केवळ माहिती देत नाही, तर त्यांना ज्ञान मिळवण्याची प्रक्रिया कशी आनंददायी असते, याची सवय लावतो. जेव्हा बालकाची शिक्षणाशी मैत्री होते, तेव्हाच खऱ्या अर्थाने समाजाचा शैक्षणिक पाया मजबूत होतो.

२	मुख्यमंत्री पंचायतराज अभियानातर्गत नाविन्यपूर्ण उपक्रम, **"घरकुल समृद्धी संवाद : डिजिटल देखरेख व मार्गदर्शन"**	नाविन्यपूर्ण उपक्रमाचा तपशील "घरकुल समृद्धी संवाद : डिजिटल देखरेख व मार्गदर्शन" **1.उपक्रमाची उद्दिष्टे:** 1.घरकुल बांधकामाच्या विविध स्तरांची (पाया, लिटल, छत) माहिती त्वरित मिळवणे. 2.लाभार्थ्यांना अनुदानाचे हप्ते आणि तांत्रिक अडचणींबाबत थेट संवाद साधण्याची सोय करणे. 3. .लाभार्थ्यांमध्ये बांधकामाच्या गुणवत्तेबाबत जनजागृती करणे. **२. अंमलबजावणीची पद्धत:** 1.**हॉटसअप ग्रुपची रचना**: यामध्ये ग्रामपंचायत अधिकारी, सरपंच, तांत्रिक साहाय्यक (इंजिनिअर), रोजगार सेवक, ग्रामपंचायत कर्मचारी आणि सर्व घरकुल लाभार्थी यांचा समावेश केला आहे. 2.**फोटो अपडेट्स:** प्रत्येक लाभार्थ्याला आपल्या घराच्या बांधकामाचा टप्पा पूर्ण झाल्यावर त्याचे फोटो ग्रुपवर टाकणे अनिवार्य केले आहे. 3.**मार्गदर्शन:** इंजिनिअर किंवा ग्रामसेवक ग्रुपवरच बांधकामातील चुका सुधारण्यासाठी किंवा पुढील तांत्रिक गोष्टींसाठी मार्गदर्शन करतात. 4.**पारदर्शकता:** हप्ते जमा झाल्याची माहिती किंवा आवश्यक कागदपत्रांची यादी ग्रुपवरच 'पिन' केली जाते.	**"घरकुल समृद्धी संवाद : डिजिटल देखरेख व मार्गदर्शन** हा उपक्रम राबवल्यामुळे हॉटसअप या डिजिटल प्रशासकीय कामात आणि लाभार्थ्यांच्या अनुभवात झालेले बदल खालीलप्रमाणे आहेत: **१. वेळेची बचत आणि वेगवान काम:** पूर्वी लाभार्थ्यांना माहितीसाठी वारंवार ग्रामपंचायत कार्यालयात यावे लागायचे. आता फोटो ग्रुपवर येताच तांत्रिक मंजुरीची प्रक्रिया ऑनलाइन वेगाने सुरू होते, ज्यामुळे घरकुल पूर्ण होण्याचा कालावधी कमी झाला आहे. **२. भ्रष्टाचाराला आळा आणि पारदर्शकता:** सर्व माहिती सार्वजनिकरीत्या ग्रुपवर उपलब्ध असल्याने मध्यस्थांची गरज उरली नाही. हप्ते कधी जमा होणार आणि कोणाचे काम कोणत्या टप्प्यावर आहे, हे सर्वांना माहित असल्याने कामात पूर्ण पारदर्शकता आली आहे. **३. तांत्रिक गुणवत्तेत सुधारणा:** घरकुल बांधताना सिमेंटचे प्रमाण, क्युरिंग (पाणी मारणे) आणि इतर तांत्रिक बाबींचे मार्गदर्शन ग्रुपवर मिळाल्यामुळे घरांची गुणवत्ता सुधारली आहे. लाभार्थ्यांनी एकमेकांचे फोटो बघून आपल्या घरात काय चांगले करता येईल, याची प्रेरणा घेतली. **४. लाभार्थ्यांचे मनोबल वाढले:** ग्रामपंचायतीचे अधिकारी थेट संवाद साधत असल्यामुळे लाभार्थ्यांना प्रशासनाबद्दल आपुलकी वाटू लागली आहे. स्वतःच्या हक्काचे घर बांधताना येणाऱ्या अडीअडचणी सुटल्याने त्यांच्यात आनंदाचे वातावरण आहे. ५. कागदपत्रांची सुलभता: आधार कार्ड, बँक पासबुक किंवा घराचे फोटो अपलोड करणे ग्रुपमुळे सोपे झाले आहे. डिजिटल साक्षरतेतही यामुळे मोठी वाढ झाली आहे. **निष्कर्ष:** हा 'व्हॉट्सॲप संवाद' उपक्रम केवळ माहिती देवाणघेवाणीचे साधन न ठरता, बनपिंपरी ग्रामपंचायतीला 'स्मार्ट आणि उत्तरदायी ग्रामपंचायत' म्हणून ओळख मिळवून देण्यासाठी मैलाचा दगड ठरला आहे.

मुख्यमंत्री पंचायतराज अभियानातर्गत नाविन्यपूर्ण

३	मुख्यमंत्री पंचायतराज अभियानातर्गत नाविन्यपूर्ण उपक्रम **सरपंच आपले दारी अभियान**	**१. अभियानाचा मुख्य उद्देश -** **थेट संवाद:** ग्रामपंचायत कार्यालयापर्यंत येऊ न शकणाऱ्या ग्रामस्थांच्या समस्या त्यांच्या उंबरठ्यावर जाऊन जाणून घेणे. **पारदर्शकता:** शासकीय योजनांची माहिती प्रत्येक वाडी-वस्तीवरील शेवटच्या घटकापर्यंत पोहोचवणे. **त्वरित निवारण**: स्थानिक पातळीवर सुटण्यासारख्या प्रश्नांचा जागीच निपटारा करणे. **२. अभियानाचे स्वरूप** हे अभियान केवळ भेटीगाठींपुरते मर्यादित न राहता, एका नियोजित आराखड्यानुसार राबवण्यात आले. व या अभियानामधे ग्रामस्तरावरील सर्व विभागाचे प्रमुख उपस्थीत होते. **वाडी-वस्ती दौरे**: बनपिंपरी गावासह जोडलेल्या सर्व वाड्यांवर सरपंचांनी ग्रामपंचायत सदस्यांसह आणि ग्रामपंचायत अधिकारी, तलाठी, शेती मंडळ अधीकारी, यांनी भेटी दिल्या. **चौक सभा:** प्रत्येक वाडीवर लहान 'चौक सभा' घेऊन सामूहिक प्रश्नांवर चर्चा करण्यात आली. नमुना अर्ज वाटप: विविध शासकीय योजनांचे (उदा. घरकुल, पेन्शन, रेशन कार्ड) फॉर्म जागेवर उपलब्ध करून देण्यात आले. **३. जाणून घेतलेल्या मुख्य समस्या -** दौऱ्यादरम्यान ग्रामस्थांनी प्रामुख्याने खालील विषयांवर आपली गा-हाणी मांडली: **पाणीपुरवठा:** पिण्याच्या पाण्याची पाईपलाईन, विहिरींचे खोलीकरण आणि पाण्याच्या टाक्यांची स्वच्छता.	'सरपंच आपल्या दारी' हे अभियान ग्रामीण विकासाच्या दृष्टीने एक क्रांतिकारी पाऊल ठरले आहे. या उपक्रमामुळे ग्रामपंचायत प्रशासन आणि सामान्य जनता यांच्यातील अंतर कमी झाले असून, त्याचे दूरगामी परिणाम आणि लाभ खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्ट करता येतील: **१. प्रशासकीय पारदर्शकता आणि गतिमानता** दप्तर दिरंगाईला लगाम: ग्रामस्थांना साध्या कामांसाठी (उदा. दाखले, अर्ज) वारंवार ग्रामपंचायत कार्यालयात जावे लागत नाही. कामे जागच्या जागी मार्गी लागल्याने प्रशासनात गतिमानता आली. **थेट संवाद:** सरपंच आणि ग्रामंपचायत अधिकारी स्वतः लोकांच्या वस्तीवर गेल्यामुळे मध्यस्थांची (दलालांची) साखळी मोडीत निघाली. **२. प्रलंबित समस्यांचे तात्काळ निराकरण** स्थळ पाहणी: रस्ते, पाणी किंवा गटारांच्या समस्या केवळ कागदावर न राहता, सरपंचांनी प्रत्यक्ष जागेवर जाऊन पाहणी केल्यामुळे कामाचे स्वरूप आणि गांभीर्य लक्षात आले. **त्वरित निर्णय**: काही किरकोळ वाद किंवा समस्या ग्रामस्थांच्या उपस्थितीत 'चौक सभा' घेऊन तत्काळ सोडवण्यात आल्या. **३. शासकीय योजनांचा शेवटच्या घटकापर्यंत लाभ** **माहितीचा प्रसार:** अनेक वृद्धांना किंवा अशिक्षित नागरिकांना शासनाच्या योजनांची माहिती नसते. या अभियानामुळे श्रावणबाळ योजना, संजय गांधी निराधार योजना आणि घरकुल योजनांची माहिती त्यांच्या घरापर्यंत पोहोचली. **अर्ज भरणी:** पात्र लाभार्थ्यांचे अर्ज जागेवरच भरून घेतल्यामुळे गरजू लोकांना योजनांचा प्रत्यक्ष लाभ मिळणे सोपे झाले. ४. सामाजिक आणि लोकशाही मूल्यांचे सक्षमीकरण - सर्वसमावेशकता: गावातील दुर्लक्षित वाड्या-वस्त्यांवरील लोकांच्या मनात "ग्रामपंचायत आपली आहे" ही भावना निर्माण झाली. यामुळे लोकशाहीच्या विकेंद्रीकरणाचा उद्देश सफल झाला.

		रस्ते व पायाभूत सुविधा: शेत रस्ते, वाड्यांना जोडणारे अंतर्गत रस्ते आणि रस्त्यांवरील खडीकरण. **वीज प्रश्न:** शेतीसाठीची वीज, डीपीचे प्रश्न आणि सार्वजनिक पथदिव्यांची सोय. **स्वच्छता व आरोग्य:** सांडपाण्याचे नियोजन, कचरा व्यवस्थापन आणि आरोग्य उपकेंद्रातील सुविधा. शासकीय योजना: संजय गांधी निराधार योजना, श्रावणबाळ योजना आणि प्रधानमंत्री आवास योजनेतील अडचणी. **४. उपक्रमाचे सकारात्मक परिणाम -** विश्वासार्हता वाढली: सरपंच स्वतः दारात आल्यामुळे सामान्य जनतेचा ग्रामपंचायतीवरील विश्वास वाढला. **वेळेची बचत:** ग्रामस्थांना किरकोळ कामांसाठी पंचायत समिती किंवा ग्रामपंचायत कार्यालयात जाण्याची गरज उरली नाही. **अचूक नियोजन:** गावाची विकासकामे ठरवताना कोणत्या वस्तीला प्राधान्य द्यावे, याचा प्रत्यक्ष आराखडा तयार करण्यास मदत झाली. **५. पुढील दिशा (Action Plan)** मिळालेल्या माहितीच्या आधारे सरपंचांनी खालील पावले उचलण्याचे आश्वासन दिले आहे: **समस्यांचे वर्गीकरण:** तातडीच्या समस्या आणि दीर्घकालीन समस्या असे वर्गीकरण करणे. **पाठपुरावा:** तहसील कार्यालय आणि पंचायत समिती स्तरावरील प्रश्नांसाठी विशेष पाठपुरावा करणे. **डिजिटल मॉनिटरिंग:** प्रत्येक वाडीवर झालेल्या कामाचा अहवाल पुढील ग्रामसभेत मांडणे.	सहभाग वाढला: ग्रामसभेला न येणारे नागरिकही या अभियानामुळे गावाच्या विकास आराखड्यात (GPDP) आपले मत मांडू लागले. ५. आर्थिक आणि वेळेची बचत शेतकऱ्यांचा फायदा: शेतात काम सोडून कार्यालयात येणाऱ्या शेतकऱ्यांचा वेळ आणि प्रवासाचा खर्च वाचला. मजुरांची सोय: रोजंदारीवर जाणाऱ्या मजुरांना आपले काम न बुडवता आपल्या समस्या प्रशासनासमोर मांडता आल्या. निष्कर्ष: 'सरपंच आपल्या दारी' या अभियानामुळे केवळ कागदी घोडे न नाचवता 'लोकाभिमुख प्रशासन' प्रत्यक्षात आले आहे. यामुळे ग्रामपंचायतीचा कारभार अधिक लोकाभिमुख, उत्तरदायी आणि कार्यक्षम झाला आहे.

४	**मुख्यमंत्री पंचायतराज अभियानातर्गत नाविन्यपूर्ण उपक्रम –** **"निर्भय कुटुंब, समृद्ध ग्राम अभियान"** (कौटुंबिक हिंसाचारमुक्त गाव उपक्रम)	मुख्यमंत्री समृद्धी पंचायत राज अभियानांतर्गत ग्रामीण भागातील महिलांचे जीवन सुरक्षित आणि सन्मानजनक बनवण्यासाठी कौटुंबिक हिंसाचारमुक्त गाव हे अभियान हाती घेण्यात आले आहे. **उद्दिष्ट:** गावातील प्रत्येक घर हिंसाचारमुक्त करून महिला आणि बालकांना सुरक्षित वातावरण उपलब्ध करून देणे. **बदल:** कौटुंबिक हिंसाचाराला 'खाजगी बाब' न मानता एक 'सामाजिक समस्या' म्हणून पाहून त्याविरुद्ध गावपातळीवर जनमत तयार करणे. **२. कायदेशीर आधार:** कौटुंबिक हिंसाचार प्रतिबंधक कायदा, २००५ या अभियानाचा मुख्य आधार 'कौटुंबिक हिंसाचार प्रतिबंधक कायदा, २००५' हा आहे. या कायद्यातील तरतुदींची माहिती ग्रामीण स्तरावर पोहोचवणे हा अभियानाचा कणा आहे: **हिंसाचाराची व्याप्ती**: केवळ शारीरिक मारहाणच नव्हे, तर मानसिक छळ, आर्थिक कोंडी, टोमणे मारणे आणि लैंगिक अत्याचार हे सर्व या कायद्यानुसार गुन्हे आहेत. पीडितेचे अधिकार: कायद्यानुसार पीडित महिलेला सासरच्या घरी राहण्याचा अधिकार (निवास आदेश), मुलांचा तात्पुरता ताबा, आणि उदरनिर्वाहासाठी आर्थिक मदतीची तरतूद आहे. **संरक्षण अधिकारी:** कायद्याच्या अंमलबजावणीसाठी नियुक्त असलेल्या 'संरक्षण अधिकाऱ्यां'ची भूमिका आणि त्यांच्यामार्फत मिळणारी कायदेशीर मदत याबाबत जनजागृती करणे. **३. अभियानाची प्रमुख अंमलबजावणी केंद्रे** **ग्रामपंचायत व ग्रामसभा:** अभियानाचा ठराव संमत करून गावाला हिंसाचारमुक्त करण्याची सामूहिक शपथ घेणे **ग्राम बाल संरक्षण समिती:** मुलांवरील हिंसाचार आणि बालविवाहासारख्या प्रथा रोखण्यासाठी सक्रिय करणे.	**अभियानाचे सकारात्मक परिणाम (Impacts)** **१. महिलांचे सामाजिक व मानसिक सक्षमीकरण आत्मविश्वासात वाढ:** घरातील हिंसाचार थांबल्यामुळे महिलांचे मानसिक आरोग्य सुधारते, ज्यामुळे त्या आत्मविश्वासाने समाजात वावरू लागतात.भीतीमुक्त वातावरणामुळे महिला ग्रामसभेच्या चर्चांमध्ये आणि कौटुंबिक निर्णयांमध्ये सक्रियपणे सहभागी होतात. ग्रामसभेमध्ये ही गाव कौटुंबिक हिसांचार मुक्त गाव ठेवणे बाबत ठराव करण्यात आला. **२. बालकांचे सुरक्षित भविष्य सकारात्मक बालपण:** घरातील कलह थांबल्यामुळे मुलांवरील मानसिक दडपण कमी होते, ज्यामुळे त्यांच्या शैक्षणिक प्रगतीत लक्षणीय सुधारणा दिसून येते. **मूल्यांची जोपासना:** हिंसाचारमुक्त वातावरणात वाढलेली मुले स्त्री-पुरुष समानतेचा आणि आदराचा संस्कार घेऊन मोठी होतात, ज्यामुळे पुढील पिढी सुसंस्कृत बनते. **३. कायदेशीर साक्षरता आणि संरक्षण** हक्कांची जाणीव: 'कौटुंबिक हिंसाचार प्रतिबंधक कायदा, २००५' मुळे महिलांना केवळ तक्रार करणेच नव्हे, तर निवास, पोटगी आणि संरक्षणाचे कायदेशीर अधिकार माहित होतात. **गुन्हेगारीत घट**: कायद्याचा वचक आणि सामाजिक दबावामुळे घरगुती अत्याचाराच्या घटनांमध्ये मोठी घट दिसून येते. **४. आर्थिक समृद्धी आणि स्थैर्य** **उत्पादकतेत वाढ**: कौटुंबिक शांतता असल्यास कुटुंबातील सदस्य कामावर अधिक लक्ष केंद्रित करू शकतात, परिणामी उत्पन्नाचे स्रोत वाढतात. **आरोग्य खर्चात बचत:** हिंसाचारामुळे होणाऱ्या शारीरिक जखमा आणि मानसिक आजारांवरील वैद्यकीय खर्च कमी होऊन तो पैसा कुटुंबाच्या प्रगतीसाठी वापरला जातो. **५. गावाचे सामाजिक स्वास्थ्य आणि एकता** आदिशक्ती अभियानांतर्गत या बनप्रिंप्री या गावाला कौटुंबिक हिंसाचार मुक्त गाव म्हणून प्रमाणपत्र मिळालेले आहे: घरगुती वाद गावातच आणि कायदेशीर मार्गाने सुटल्यामुळे गावाची सामाजिक एकता टिकून राहते. आमचे गाव हे अभियान यशस्वी करणारे गाव इतर गावासांठी 'रोल मॉडेल' ठरले, ज्यामुळे 'समृद्धी पंचायत राज'चे स्वप्न खऱ्या अर्थाने पूर्ण होते आहे.

		महिला दक्षता व तंटामुक्त समिती: घरगुती वाद सामोपचाराने आणि कायदेशीर चौकटीत राहून सोडवण्यासाठी मध्यस्थी करणे. ४. राबवण्यात येणारे मुख्य उपक्रम **महिला मेळावे व हळदी-कुंकू:** पारंपारिक माध्यमांतून महिलांना एकत्र करून त्यांच्या हक्कांची जाणीव करून देणे.	**6. प्रशिक्षण:** अंगणवाडी सेविका आणि आशा स्वयंसेविकांना 'हिंसाचार ओळखणे आणि मदत करणे' यांना प्रशिक्षण देण्यात आले. त्यामुळे गावातील महिलांना कायदयाची माहिती मिळाली वरील सर्वाचे फल म्हणजे संरक्षण अधिकारी यांचेकडुन कौटुंबिक हिंसाचार मुक्त गाव प्रमाणपत्र होय. निष्कर्ष - हे अभियान केवळ महिलांना वाचवण्यासाठी नाही, तर संपूर्ण ग्रामीण समाज रचनेला 'भयमुक्त' आणि 'समृद्ध' करण्यासाठी आहे. जेव्हा घर सुरक्षित असते, तेव्हाच गाव सुरक्षित होते आणि पर्यायाने राष्ट्राचा विकास होतो.
5.	**मुख्यमंत्री पंचायतराज अभियानातर्गत नाविन्यपूर्ण उपक्रम,** **स्वच्छ सुंदर गल्ली परिसर स्पर्धा**	स्वच्छ सुंदर गल्ली परिसर स्पर्धा हा उपक्रम केवळ स्वच्छतेसाठी नसून गावातील लोकसहभाग वाढवण्यासाठी आणि पर्यावरणाचे रक्षण करण्यासाठी आयोजित करण्यात आला होता. **मुख्य उद्देश:** गावातील प्रत्येक गल्ली आणि परिसर कचरामुक्त करणे, सांडपाण्याचे नियोजन करणे आणि सुशोभीकरण करणे. **स्पर्धेचे स्वरूप:** गावातील विविध गल्ल्यांमध्ये ही स्पर्धा घेण्यात आली. यात रस्ते झाडणे, सांडपाणी गटारात सोडणे किंवा शोषखड्डे तयार करणे, आणि घरासमोर रांगोळी व झाडे लावून सुशोभीकरण करणे अशा निकषांवर गल्ल्यांचे मूल्यमापन करण्यात आले. **सहभाग:** या उपक्रमात महिला बचत गट, युवक मंडळे आणि ग्रामस्थांनी उत्स्फूर्त सहभाग नोंदवला. **प्रशासकीय मार्गदर्शन:** या उपक्रमाचे नियोजन ग्रामपंचायतीच्या माध्यमातून करण्यात आले, ज्यामध्ये ग्रामंपचायत अधिकारी, आरोग्य सेवक आणि सरपंच यांनी ग्रामस्थांना स्वच्छतेचे महत्त्व पटवून दिले.	**उपक्रमाचे सकारात्मक परिणाम -** या स्पर्धेमुळे बनपिंपरी गावाच्या स्वरूपात आणि लोकांच्या मानसिकतेत मोठे बदल दिसून आले आहेत: **आरोग्यात सुधारणा:** कचरा आणि सांडपाण्याचे योग्य नियोजन झाल्यामुळे डासांचे प्रमाण कमी झाले आहे, ज्यामुळे डेंग्यू, मलेरिया यांसारख्या आजारांचा धोका कमी झाला. **लोकसहभागाची भावना:** 'माझी गल्ली, माझी जबाबदारी' ही भावना निर्माण झाल्यामुळे नागरिक स्वतःहून स्वच्छतेसाठी पुढे येत आहेत. गावाचे सौंदर्यीकरण: गल्लोगल्ली लावलेली झाडे आणि भिंतींवरील स्वच्छता संदेशांमुळे गावाचा चेहरामोहरा बदलला असून गाव अधिक प्रसन्न दिसत आहे. **पर्यावरण रक्षण:** प्लास्टिकचा वापर कमी करण्याबाबत जनजागृती झाली असून कचऱ्याचे ओला आणि सुका असे वर्गीकरण करण्याची सवय ग्रामस्थांना लागली आहे. इतर गावांसाठी आदर्श: मुख्यमंत्री समृद्ध पंचायतराज अभियानांतर्गत झालेला हा बदल पाहून परिसरातील इतर गावांनाही स्वच्छतेची प्रेरणा मिळत आहे. **निष्कर्ष:** बनपिंपरी येथे राबवलेली ही स्पर्धा खऱ्या अर्थाने 'समृद्ध' गावाकडे जाणारे एक पाऊल ठरली आहे. स्वच्छतेमुळे केवळ गाव सुंदर दिसत नाही, तर गावाची कार्यक्षमता आणि आरोग्यही उंचावले आहे.

6.	मुख्यमंत्री पंचायतराज अभियानातर्गत नाविन्यपूर्ण उपक्रम, **१००% सौर पथदिवे युक्त गाव हरीत उर्जा प्रगत गाव**	**मुख्यमंत्री समृद्ध पंचायतराज अभियानांतर्गत बनपिंपरी (ता. श्रीगोंदा) येथे राबवण्यात आलेल्या '१००% सौर पथदिवे उपक्रमाचा सविस्तर तपशील खालीलप्रमाणे आहे**: **उपक्रमाचा तपशील:** १००% सौर पथदिवे योजना हा उपक्रम गावाला ऊर्जेच्या बाबतीत स्वावलंबी बनवण्यासाठी आणि पर्यावरणाचे रक्षण करण्यासाठी राबवण्यात आला आहे. **उद्देश:** पारंपरिक वीज बिलाचा खर्च वाचवणे, अखंडित प्रकाश व्यवस्था उपलब्ध करून देणे आणि 'हरित ऊर्जा' (Green Energy) वापराला प्रोत्साहन देणे. तांत्रिक स्वरूप: गावातील प्रत्येक मुख्य चौक, गल्ली आणि सार्वजनिक ठिकाणी अद्ययावत सोलर पॅनेल, बॅटरी आणि LED बल्ब असलेले पथदिवे बसवण्यात आले आहेत. हे दिवे 'ऑटोमॅटिक' स्वरूपाचे असून सूर्यास्तानंतर आपोआप सुरू होतात आणि सूर्योदयानंतर बंद होतात. **व्याप्ती:** मुख्यमंत्री समृद्ध पंचायतराज अभियानाचे उद्दिष्ट गाठण्यासाठी गावातील जुन्या पारंपरिक दिव्यांच्या जागी आता पूर्णपणे सौर ऊर्जेवर चालणारे दिवे बसवून गाव 'सौरयुक्त' करण्यात आले आहे	**सौर पथदिव्यांचे फायदे आणि परिणाम -** **या उपक्रमामुळे गावाला खालीलप्रमाणे महत्त्वपूर्ण फायदे झाले आहेत:** **१. आर्थिक बचत (ग्रामपंचायतीचा फायदा) -** पारंपरिक वीज वापरामुळे ग्रामपंचायतीला दरमहा मोठे वीज बिल भरावे लागत असे. १००% सौर ऊर्जेमुळे हे बिल आता शून्य झाले असून, वाचलेला निधी गावाच्या इतर विकासकामांसाठी (उदा. रस्ते, पाणी) वापरता येणार आहे. **२. अखंडित प्रकाश व्यवस्था -** ग्रामीण भागात अनेकदा लोडशेडिंग किंवा तांत्रिक बिघाडामुळे वीज पुरवठा खंडित होतो. परंतु, सौर दिवे थेट सूर्याच्या उष्णतेवर चार्ज होत असल्याने, वीज नसतानाही रात्रीच्या वेळी गावात पूर्ण प्रकाश राहतो. यामुळे ग्रामस्थांची सुरक्षितता वाढली आहे. **३. पर्यावरणाचे रक्षण -** सौर ऊर्जा हा ऊर्जेचा शुद्ध आणि अक्षय स्रोत आहे. यामुळे कोळशापासून तयार होणाऱ्या विजेवरील अवलंबित्व कमी होते आणि कार्बन उत्सर्जन कमी होण्यास मदत होते, जे पर्यावरणासाठी अत्यंत पोषक आहे. **४. कमी देखभाल खर्च -** LED बल्ब आणि सोलर पॅनेलचे आयुष्य जास्त असते. एकदा योग्य पद्धतीने बसवल्यानंतर या दिव्यांना वारंवार दुरुस्तीची गरज भासत नाही, ज्यामुळे देखभालीचा खर्च कमी होतो. **५. ग्रामस्थांची सुरक्षा व सुविधा -** रात्रीच्या वेळी गल्ल्यांमध्ये प्रकाश असल्यामुळे महिला, लहान मुले आणि वृद्ध व्यक्तींना येण्या-जाण्यासाठी सोयीचे झाले आहे. तसेच चोरी किंवा अपघाताच्या घटनांना आळा बसण्यास मदत झाली आहे. **निष्कर्ष:** बनपिंपरी गावाने १००% सौर पथदिव्यांचा संकल्प पूर्ण करून इतर गावांसाठी एक आदर्श निर्माण केला आहे. 'स्मार्ट व्हिलेज' आणि हरीत उर्जा प्रगत गाव या दिशेने पडलेले हे एक क्रांतिकारी पाऊल आहे.

7	मुख्यमंत्री पंचायतराज अभियानातर्गत नाविन्यपूर्ण उपक्रम, **।। क्रांतीज्योती महिला आरोग्य अभियान ।।** "आरोग्य तपासणीतून आरोग्याची हमी, प्रगतीच्या वाटेवर आम्ही!"	**१. उपक्रमाचा सविस्तर तपशील** (Details of the Initiative) - हा उपक्रम महिलांच्या सर्वांगीण आरोग्याला केंद्रस्थानी ठेवून राबवण्यात आला. याचे नियोजन अतिशय सूक्ष्म पद्धतीने करण्यात आले होते: 2.**नोंदणी व पूर्वतयारी**: गावातील आशा स्वयंसेविका आणि अंगणवाडी सेविकांच्या मदतीने घरोघरी जाऊन महिलांची नोंदणी करण्यात आली. यामध्ये गरोदर माता, किशोरवयीन मुली आणि ज्येष्ठ महिलांवर विशेष लक्ष केंद्रित केले गेले. 3.**तपासणी शिबिराचे स्वरूप**: एकाच छताखाली विविध आरोग्य सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आल्या. यात प्रामुख्याने: 1.**रक्त तपासणी**: हिमोग्लोबिन (Hb), रक्तातील साखर (Sugar) आणि रक्तगट तपासणी. 2.**शारीरिक तपासणी:** रक्तदाब (BP), वजन, उंची आणि जनरल चेकअप. **स्त्रीरोग तज्ज्ञ मार्गदर्शन**: महिलांच्या विशिष्ट आरोग्य समस्यांवर तज्ज्ञ डॉक्टरांकडून खासगीत सल्ला व उपचार. **औषध वाटप**: तपासणीनंतर ज्या महिलांमध्ये जीवनसत्त्वांची किंवा लोहाची कमतरता आढळली, त्यांना मोफत औषधे आणि टॉनिकचे वाटप करण्यात आले. **प्रबोधन सत्र:** केवळ तपासणीच नाही, तर सकस आहार, वैयक्तिक स्वच्छता आणि व्यायामाचे महत्त्व सांगणारी माहितीपत्रके वाटण्यात आली.	1 . **उपक्रमाचे सकारात्मक परिणाम** (Impact/Results) या शिबिरामुळे केवळ एका दिवसाचे कार्य न होता, गावाच्या सामाजिक आरोग्यावर दूरगामी परिणाम झाले आहेत: 1.**आरोग्य सुरक्षा कवच:** अनेक महिलांना त्यांच्यातील रक्ताल्पतेची (Anemia) किंवा वाढलेल्या रक्तदाबाची माहिती नव्हती. या शिबिरामुळे अशा महिलांना वेळेत उपचार मिळून पुढील मोठा धोका टळला आहे. महिलांमध्ये आरोग्याप्रति सजगता: 'कुटुंबाच्या आधी स्वतःचे आरोग्य' या विचाराची रुजवणूक महिलांमध्ये झाली. यामुळे महिला आता लहान-सहान तक्रारींकडे दुर्लक्ष न करता डॉक्टरांचा सल्ला घेऊ लागल्या आहेत. 2.**कुटुंबाचा सामाजिक स्तर सुधारला**: घरातील स्त्री निरोगी असेल तर संपूर्ण कुटुंब आनंदी राहते. यामुळे मुलांचे संगोपन आणि घरातील कामांची गुणवत्ता सुधारण्यास मदत झाली. 3.**आर्थिक बचत:** ग्रामीण भागातून शहरात जाऊन तज्ज्ञ डॉक्टरांकडून तपासणी करण्यासाठी जो वेळ आणि पैसा खर्च होतो, त्याची या उपक्रमामुळे मोठी बचत झाली. 4.**शासकीय योजनांची माहिती:** या निमित्ताने महिलांना शासनाच्या इतर आरोग्य योजनांची (उदा. जननी सुरक्षा योजना, आयुष्मान भारत) माहिती मिळाली, ज्यामुळे त्यांना भविष्यात मदत होईल. थोडक्यात सांगायचे तर: 'क्रांतीज्योती' महिला आरोग्य शिबिरामुळे बनपिंपरी गावातील महिला शक्ती अधिक सुदृढ आणि जागरूक झाली आहे, जे समृद्ध पंचायतराजचे मुख्य यश आहे.

8.	मुख्यमंत्री पंचायतराज अभियानातर्गत नाविन्यपूर्ण उपक्रम, **माझी शाळा, दप्तरमुक्त शनिवार शाळा**	**उपक्रमाचा तपशील:** माझी शाळा, दप्तरमुक्त शाळा अभियान हा उपक्रम विद्यार्थ्यांच्या शारीरिक आणि मानसिक विकासासाठी अत्यंत महत्त्वाचा मानला जातो. आठवड्यातून एक ठराविक दिवस शनिवार हा 'दप्तरमुक्त दिवस' म्हणून पाळण्याबाबत सर्वानुमते ठरविण्यात आले **मुख्य उद्देश:** विद्यार्थ्यांच्या पाठीवरील दप्तराचे ओझे कमी करणे आणि पुस्तकी ज्ञानापलीकडे जाऊन त्यांच्यातील सुप्त कलागुणांना वाव देणे. **कार्यपद्धती:** या दिवशी विद्यार्थी शाळेत येताना पाठ्यपुस्तके किंवा वह्या आणत नाहीत. त्याऐवजी शाळेत विविध कृतींवर आधारित शिक्षण दिले जाते. **उपक्रमाचे स्वरूप:** या दिवशी शाळेत खालील प्रकारच्या उपक्रमांचे आयोजन केले जाते. **क्रीडा व व्यायाम:** योगासने, मैदानी खेळ आणि लेझिम सराव. **जीवन कौशल्ये:** मातीकाम, कागदकाम (ओरिगामी), चित्रकला आणि संगीत. **वाचन व संवाद:** गोष्टी सांगणे, काव्यवाचन, वक्तृत्व स्पर्धा आणि समूह चर्चा. **शाळा बाह्य भेट:** गावातील ऐतिहासिक स्थळे, शेती किंवा ग्रामपंचायत कार्यालयाला भेट देऊन प्रत्यक्ष माहिती मिळवणे.	**उपक्रमाचे सकारात्मक परिणाम (Impact & Benefits) -** 'दप्तरमुक्त शनिवार' मुळे विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्वात खालीलप्रमाणे बदल दिसून येत आहेत: 1.**आनंददायी वातावरण:** शाळेबद्दलची भीती आणि दडपण दूर होऊन विद्यार्थ्यांमध्ये शाळेत येण्याची ओढ निर्माण झाली आहे. शनिवारी शाळेत उपस्थित राहण्याचे प्रमाण १००% पर्यंत पोहोचले आहे. **2.शारीरिक सुदृढता:** पाठीवरील दप्तराचे ओझे कमी झाल्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या शारीरिक आरोग्यावर होणारा विपरित परिणाम टळला आहे. खेळ आणि व्यायामामुळे मुले अधिक चपळ झाली आहेत. **3.सुप्त गुणांना वाव:** अनेक विद्यार्थ्यांना अभ्यासापेक्षा चित्रकला, गायन किंवा खेळाची आवड असते. या उपक्रमामुळे अशा मुलांच्या कलागुणांना हक्काचे व्यासपीठ मिळाले आहे. **4.कौशल्य विकास:** केवळ पाठांतर न करता प्रत्यक्ष अनुभव घेतल्यामुळे मुलांची विचार करण्याची पद्धत बदलली आहे. त्यांच्यामध्ये कल्पकता आणि सृजनशीलता वाढली आहे. **5.सामाजिक संवाद:** गटात काम केल्यामुळे मुलांमध्ये संघभावना, नेतृत्व आणि एकमेकांना मदत करण्याची वृत्ती विकसित झाली आहे. ' दप्तरमुक्त शनिवार' हा उपक्रम विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासाचा पाया ठरत असून, यामुळे शाळा खऱ्या अर्थाने 'आनंददायी शिक्षण केंद्र' बनली आहे.

9.	मुख्यमंत्री पंचायतराज अभियानातर्गत नाविन्यपूर्ण उपक्रम, ॥ ई-ग्रामदवंडी : बनपिंपरी ॥	**मुख्यमंत्री समृद्ध पंचायतराज अभियान - एक पाऊल डिजिटल प्रगतीकडे हे बनपिंपरी ग्रामपंचायतीचे अधिकृत डिजिटल व्यासपीठ आहे. गावातील प्रत्येक नागरिकाला शासनाच्या योजनांची आणि गावातील घडामोडींची माहिती घरबसल्या मिळावी, हा या उपक्रमाचा मुख्य हेतू आहे.** **या ग्रुपवर मिळणारी माहिती:** **शासकीय योजना: मुख्यमंत्री लाडकी बहीण योजना, शेतकरी योजना, घरकुल आणि पेन्शन योजनांचे अपडेट्स.** **डिजिटल दवंडी: ग्रामसभा, पाणीपुरवठा, वीज पुरवठा आणि आरोग्य शिबिरांच्या सूचना.** **गावातील कार्यक्रम: बनपिंपरीतील धार्मिक उत्सव, जत्रा, सांस्कृतिक कार्यक्रम आणि क्रीडा स्पर्धांची माहिती.** **आनंद-सोहळा: गावातील विवाह सोहळे आणि इतर शुभकार्यांची निमंत्रणे.** **महत्त्वाच्या सूचना: शाळा, अंगणवाडी आणि सोसायट्यांशी संबंधित अधिकृत माहिती.** **ग्रुपचे नियम व शिस्त:** **१. फक्त अधिकृत माहिती: हा ग्रुप 'Only Admin' (फक्त ॲडमिन) स्वरूपाचा राहील, जेणेकरून अनावश्यक मेसेजमुळे कोणालाही त्रास होणार नाही.** **२. सौजन्य राखा: दिलेली माहिती ही केवळ जनहितार्थ आहे, तिचा चुकीचा वापर टाळावा.** **३. वेळ: तातडीची सूचना वगळता इतर माहिती योग्य वेळीच दिली जाईल.** **बनपिंपरी ग्रामस्थांना आवाहन:** **ग्रामपंचायतीचा कारभार पारदर्शक करण्यासाठी आणि गावाच्या विकासात सहभागी होण्यासाठी आपल्या कुटुंबातील किमान एका व्यक्तीला या 'ई-ग्रामदवंडी' ग्रुपमध्ये नक्की सामील करा.** **"माहितीने समृद्ध नागरिक, हाच बनपिंपरीचा खरा विकास!"**	**१. माहितीचे लोकशाहीकरण आणि पारदर्शकता** पूर्वी शासकीय योजनांची माहिती ठराविक लोकांपर्यंतच मर्यादित राहत असे. **ई-ग्रामदवंडीमुळे** प्रत्येक योजनेची माहिती थेट लाभार्थ्यांच्या मोबाईलवर पोहोचेल. मध्यस्थांची (Agents) गरज भासणार नाही, ज्यामुळे भ्रष्टाचाराला आळा बसेल. ग्रामपंचायतीच्या कामात पारदर्शकता येईल, ज्यामुळे लोकांचा प्रशासनावरील विश्वास वाढला. **२. वेळेची आणि श्रमाची बचत** गावातील नागरिकांना छोट्या माहितीसाठी (उदा. पाणी येण्याची वेळ किंवा आरोग्य शिबिर) वारंवार ग्रामपंचायत कार्यालयात फेऱ्या माराव्या लागत नाही. **तात्काळ प्रतिसाद:** आपत्कालीन परिस्थितीत (उदा. अतिवृष्टी किंवा वीज पुरवठा खंडित होणे) एका क्लिकवर संपूर्ण गावाला सावध करता येते. **३. सरकारी योजनांची १००% अंमलबजावणी -** 'मुख्यमंत्री लाडकी बहीण योजना' किंवा 'शेतकरी सन्मान निधी' यांसारख्या योजनांचे अर्ज भरण्याची मुदत, आवश्यक कागदपत्रे यांची माहिती वेळीच मिळाल्याने गावातील एकही पात्र लाभार्थी योजनेपासून वंचित राहत नाही. **४. सामाजिक एकता आणि समन्वय -** गावातील धार्मिक उत्सव, जत्रा आणि विवाह सोहळ्यांच्या माहितीमुळे: गावातील सामाजिक सलोखा वाढण्यास मदत झाली. विखुरलेल्या वस्त्यांवरील लोकांनाही मुख्य प्रवाहातील कार्यक्रमांची माहिती मिळू लागली. **५. शिक्षण आणि आरोग्य स्तरावर सुधारणा -** शाळा, अंगणवाडी आणि आरोग्य शिबिरांच्या अपडेट्समुळे पालकांमध्ये जागरूकता निर्माण होईल. लसीकरण मोहिमा किंवा शालेय उपक्रम अधिक प्रभावीपणे राबवले जाऊ लागले. थोडक्यात सांगायचे तर: "ई-ग्रामदवंडी" केवळ एक व्हॉट्सॲप ग्रुप नसून, ते बनपिंपरीच्या सर्वांगीण विकासाचे डिजिटल इंजिन ठरेल. यामुळे गाव 'स्मार्ट' होईल आणि प्रशासकीय कामात लोकांचा सहभाग (Public Participation) वाढेल.

10.	मुख्यमंत्री पंचायतराज अभियानातर्गत नाविन्यपूर्ण उपक्रम **शेतीशाळा उपक्रम** समृद्ध शेतकरी, प्रगत बनपिंपरी!"	१. उपक्रमाचे उद्दिष्ट (Objectives) शेतकऱ्यांना आधुनिक कृषी तंत्रज्ञानाची (Modern Technology) ओळख करून देणे. कमी खर्चात जास्तीत जास्त उत्पादन घेण्याच्या पद्धती शिकवणे. सेंद्रिय शेती आणि जमिनीचा पोत सुधारण्याबाबत जनजागृती करणे. शासकीय कृषी योजनांची माहिती थेट बांधावर पोहोचवणे. **२. प्रशिक्षणार्थी (Participants)** गावातील अल्पभूधारक आणि गरजू शेतकरी. शेतीमध्ये रस असलेले तरुण आणि महिला बचत गट. **३. उपक्रमाचे स्वरूप (Structure)** कालावधी: हंगामानुसार (उदा. खरीप आणि रब्बी हंगामापूर्वी). वेळ: दर आठवड्याला किंवा १५ दिवसांतून एकदा (शक्यतो सुट्टीच्या दिवशी किंवा संध्याकाळी) कृषी सहाय्यकामार्फत शेतक-यांना मार्गदर्शन करणे. **5.शासकीय योजनांचा १००% लाभ**	समृद्ध बनपिंपरी शेती शाळा' उपक्रमाचे फलित **१. शेती खर्चात घट आणि उत्पादनात वाढ** खतांचे अचूक नियोजन: माती परीक्षणाधारित खतांचा वापर केल्यामुळे रासायनिक खतांवरील अनावश्यक खर्च २० ते २५% कमी होईल. **उत्पन्नात वाढ:** आधुनिक तंत्रज्ञान आणि बीजप्रक्रियेमुळे पिकांची गुणवत्ता सुधारुन, परिणामी बाजारभाव चांगला मिळून शेतकऱ्यांच्या उत्पन्नात वाढ होऊ लागली. **२. जलसंधारण आणि आधुनिक सिंचन** पाण्याचा थेंब अन् थेंब वापर: उपक्रमामुळे ठिबक आणि तुषार सिंचनाकडे कल वाढला, ज्यामुळे जमिनीचा पोत खराब होणार नाही आणि उपलब्ध पाण्यात जास्त क्षेत्र ओलिताखाली येईल याची काळजी शेतकरी घेवु लागला. **सौर ऊर्जेचा वापर**: सौर पंपांच्या माहितीमुळे वीज बिलाची बचत झाली आणि दिवसा सिंचन करणे शक्य झाले. **३. शासकीय योजनांचा १००% लाभ** मध्यस्थांचे उच्चाटन: कृषी विभागाच्या विविध योजना (उदा. ठिबक अनुदान, सौर पंप, पीक विमा) थेट शेतकऱ्यांपर्यंत पोहोचले. ४. सेंद्रिय आणि शाश्वत शेतीकडे वाटचाल **आरोग्यदायी उत्पादन**: जैविक कीटकनाशके आणि गांडूळ खत निर्मितीमुळे जमिनीचा कस टिकून राहील. **विषमुक्त शेती:** रासायनिक फवारण्यांचे प्रमाण कमी झाल्यामुळे पर्यावरणाचे आणि गावच्या आरोग्याचे रक्षण होईल. **५. शेतकरी सक्षमीकरण आणि संघटन** **एकत्रित खरेदी-विक्री:** शेती शाळेमुळे शेतकरी एकत्र येवु लागली. खते-बियाणे एकत्रित खरेदी केल्यामुळे ते स्वस्त मिळतील आणि शेतीमाल एकत्रित विकल्यामुळे व्यापाऱ्यांकडून होणारी पिळवणूक थाबंण्यात मदत झाली. **तरुणांचा शेतीकडे ओढा**: आधुनिक तंत्रज्ञान शिकायला मिळाल्यामुळे गावातील तरुण वर्ग शेतीकडे एक 'व्यवसाय' म्हणून पाहायला लागेल. **६. गावाचा 'आदर्श गाव' म्हणून नावलौकिक** **प्रशासकीय ओळख:** हा उपक्रम यशस्वी झाल्यास बनपिंपरी गाव जिल्ह्यासाठी एक 'मॉडेल व्हिलेज' म्हणून नावारूपास येईल. कृषी पर्यटन: भविष्यात गाव कृषी पर्यटनासाठी विकसित होण्याची संधी निर्माण होईल.

11.	मुख्यमंत्री पंचायतराज अभियानातर्गत नाविन्यपूर्ण उपक्रम, 'थेंब-थेंब समृद्धी' फळबाग अभियान	**१. उपक्रमाचे नाव:** 'थेंब-थेंब समृद्धी' फळबाग लागवड अभियान **२. उपक्रमाचे मुख्य उद्दिष्ट:** पारंपरिक शेतीकडून नगदी पिकांकडे (फळबाग) वळणे. कमीत कमी पाण्यात (Micro-irrigation) जास्तीत जास्त क्षेत्रावर फळबाग फुलवणे. जमिनीचा पोत न बिघडवता शाश्वत उत्पन्न मिळवणे. व सदर योजना राबविणेकामी स्थानिक कृषी सहाय्यक यांचे मार्गदर्शन घेणे. **३. तांत्रिक स्वरूप (Technical Details):** सिंचन पद्धत: फळझाडांच्या प्रकारानुसार ठिबक (Drip) किंवा तुषार (Sprinkler) सिंचनाचा वापर. निवडलेली पिके: डाळिंब, पेरू, लिंबू, सीताफळ किंवा स्थानिक हवामानानुसार योग्य फळझाडे. पाणी बचत: पारंपारिक पद्धतीपेक्षा ४०% ते ६०% पाण्याची बचत करण्याचे उद्दिष्ट.	**१. पार्श्वभूमी:** मौजे बनपिंपरी हे कमी पावसाच्या क्षेत्रात येत असल्यामुळे पारंपरिक शेती करणे जिकिरीचे होते. यावर उपाय म्हणून ग्रामपंचायत आणि कृषी विभागाच्या समन्वयाने ठिबक व तुषार सिंचनाद्वारे फळबाग लागवड हा विशेष उपक्रम राबवण्यात आला. २. उपक्रमाची व्याप्ती: फळझाडांचे प्रकार: डाळिंब, पेरू, सीताफळ आणि लिंबू. ३. मिळालेले प्रमुख निष्कर्ष व फलित (Success Outcomes): **अ) जलसंधारण आणि पाण्याचा कार्यक्षम वापर:** फलित: पारंपरिक पद्धतीने पाणी देण्याच्या तुलनेत ५०% ते ६०% पाण्याची बचत झाली. परिणाम: पूर्वी ज्या पाण्यात फक्त १ एकर शेती भिजत होती, आता त्याच पाण्यात २.५ एकर फळबाग यशस्वीरीत्या जोपासली जात आहे. **ब) उत्पादन खर्चामध्ये मोठी घट:** फलित: ठिबक सिंचनातूनच खते (Fertigation) दिल्याने खतांचा अपव्यय थांबला आणि मजुरीच्या खर्चात ४०% कपात झाली. परिणाम: शेतकऱ्यांच्या निव्वळ नफ्यात वाढ झाली. **क) पिकांची गुणवत्ता आणि वाढ:** फलित: झाडांना गरजेनुसार आणि मुळाशी पाणी मिळाल्यामुळे झाडांची वाढ जोमाने झाली. परिणाम: फळांचा आकार, चकाकी आणि चव सुधारल्यामुळे बाजारपेठेत या फळांना १० ते १५% अधिक भाव मिळत आहे.

		४. उपक्रमाची कार्यपद्धती: जागा निवड व माती परीक्षण: ज्या शेतकऱ्यांकडे पाण्याची उपलब्धता कमी आहे, अशा क्षेत्रांची निवड करणे. **ले-आऊट व डिझाइन:** ठिबक सिंचन संचाचे शास्त्रोक्त पद्धतीने आराखडे तयार करणे. **खत व्यवस्थापन (Fertigation):** ठिबक सिंचनातूनच विद्राव्य खते देऊन झाडांची वाढ वेगाने करणे. प्रशिक्षण: शेतकऱ्यांना ठिबक संचाची देखभाल (Filter cleaning, lateral maintenance) करण्याचे प्रशिक्षण देणे. **५. शासकीय समन्वय:** महाराष्ट्र शासनाच्या 'मुख्यमंत्री/पंतप्रधान कृषी सिंचन योजने' अंतर्गत मिळणाऱ्या अनुदानाचा लाभ शेतकऱ्यांना मिळवून देणे.कृषी विभागामार्फत फळबाग लागवडीसाठी मिळणाऱ्या रोपांची उपलब्धता करून देणे.	**ड) आर्थिक स्थैर्य:** फलित: हंगामी पिकांच्या अनिश्चिततेपेक्षा फळबागेमुळे शेतकऱ्यांना शाश्वत उत्पन्नाचा स्रोत निर्माण झाला आहे. **४. शेतकऱ्यांची यशोगाथा (Short Case Study):** "पूर्वी पाण्याची कमतरता असल्यामुळे बाजरी आणि ज्वारीशिवाय दुसरे पीक घेता येत नव्हते. पण 'थेंब-थेंब समृद्धी' उपक्रमांतर्गत ठिबक सिंचन बसवल्यामुळे मी आज दिड एकरवर सिताफळ बाग यशस्वी केली आहे. कमी पाण्यातही बाग बहरली आहे." — श्री. शिवाजी तात्याभाऊ पठारे - एक लाभार्थी शेतकरी, बनपिंपरी. **५. निष्कर्ष:** 'थेंब-थेंब समृद्धी' अभियानामुळे बनपिंपरी गावच्या शिवारात केवळ पिकेच बदलली नाहीत, तर शेतकऱ्यांचा शेतीकडे पाहण्याचा दृष्टीकोन बदलला आहे. हा उपक्रम गावच्या आर्थिक क्रांतीचा पाया ठरला आहे.

12.	'लोकशाहीचा आदर्श: आदर्श गाव बनपिंपरी' (35 वर्ष बिनविरोध ग्रामंपचायत)	**उद्देश:** निवडणुकीतील गटबाजी, हेवेदावे आणि अनावश्यक खर्च टाळून ग्रामस्थांची शक्ती केवळ आणि केवळ गावच्या सर्वांगीण विकासासाठी वापरणे. कार्यपद्धती: **ग्रामसंवाद सभा**: निवडणुकीपूर्वी गावकरी मा. सचिनभाऊ जगताप, जि.प.सदस्य, अहिल्यानगर यांचे मार्गदर्शनाखाली एकत्र जमतात. यामध्ये प्रत्येक वॉर्डातील प्रश्न आणि विकासाच्या गरजांवर चर्चा होते. **सर्वसमावेशक निवड:** जाती, धर्म आणि राजकीय विचार बाजूला ठेवून कर्तव्यदक्ष आणि अभ्यासू व्यक्तींची निवड ग्रामसभेच्या माध्यमातून केली जाते. **महिला व युवक प्राधान्य:** निवडीमध्ये महिलांचे प्रतिनिधित्व आणि सुशिक्षित तरुणांच्या कौशल्याचा विचार करून त्यांना संधी दिली जाते. **आचारसंहिता:** एकदा निर्णय झाला की, संपूर्ण गाव त्या निर्णयाचा सन्मान करतो आणि निवडणुकीची प्रक्रिया केवळ औपचारिकता म्हणून पार पाडली जाते.	या उपक्रमापासून मिळालेले फलित (Outcomes/Results) या ३५ वर्षांच्या परंपरेमुळे गावावर झालेले सकारात्मक परिणाम खालीलप्रमाणे आहेत: **अ) आर्थिक फलित (Financial Gains):** निवडणूक खर्चात बचत: ३५ वर्षांत झालेल्या ७ पंचवार्षिक निवडणुकांमध्ये उमेदवारांचा होणारा वैयक्तिक खर्च आणि प्रशासकीय यंत्रणेचा वेळ यांची कोट्यवधी रुपयांची बचत झाली. **निधीचा योग्य विनियोग**: निवडणुकीत होणारा खर्च वाचल्यामुळे तो पैसा सामाजिक उपक्रम किंवा लोकवर्गणीच्या माध्यमातून विकासकामांत वापरला गेला. **ब) सामाजिक फलित (Social Gains):** गावची एकजूट: निवडणुकांमुळे होणारे कौटुंबिक वाद आणि भावकीतील भांडणे गावात पूर्णपणे नष्ट झाली आहेत. शांतता आणि सुव्यवस्था: ३५ वर्षांपासून गावात राजकीय कारणावरून एकही पोलीस केस किंवा भांडण झाले नाही, जे सामाजिक सलोख्याचे सर्वोच्च उदाहरण आहे.

			क) प्रशासकीय फलित (Administrative Gains): **कामात सातत्य:** निवडणुका बिनविरोध झाल्यामुळे नवीन बॉडीला आदल्या बॉडीने सुरू केलेली कामे पूर्ण करण्यात अडथळा येत नाही. विकासाची मालिका खंडित होत नाही. **शासकीय मान-सन्मान**: बिनविरोध निवडणुकीमुळे शासनाकडून मिळणारा प्रोत्साहनपर निधी गावाला मिळाला, ज्यातून गावाने 'ई-ग्रामदवंडी' आणि 'शेती शाळा' यांसारखे नाविन्यपूर्ण उपक्रम राबवले. **ड) विकासकामांना गती:** राजकारण नसल्यामुळे सरपंच आणि सदस्य यांचे पूर्ण लक्ष रस्त्यांचे कॉंक्रिटीकरण, शाळा डिजिटल करणे आणि सौर ऊर्जेसारख्या प्रकल्पांकडे असते. **निष्कर्ष -** बनपिंपरीचा हा '३५ वर्षांचा बिनविरोध वारसा' हे केवळ नाविन्यपूर्णच नाही, तर राज्यातील इतर ग्रामपंचायतींसाठी दीपस्तंभ ठरणारा उपक्रम आहे. 'मुख्यमंत्री समृद्ध पंचायतराज अभियान' मध्ये हे नाव अग्रक्रमाने येण्यास सर्वार्थाने पात्र आहे.

13	मुख्यमंत्री पंचायतराज अभियानातर्गत नाविन्यपूर्ण उपक्रम, **हॅशटॅग सेल्फी**	उपक्रमाचा तपशील (Project Details) ग्रामपंचायत बनपिंपरीने मुख्यमंत्री समृद्ध पंचायतराज अभियानाच्या प्रचार व प्रसिद्धीसाठी हा उपक्रम पूर्णतः यशस्वी केला असून, त्यामध्ये खालील बाबींचा समावेश आहे: 1.**आकर्षक मांडणी**: गावाच्या मुख्य प्रवेशद्वाराजवळ/ग्रामपंचायत कार्यालय परिसरातील मोकळ्या जागेचे रूपांतर एका सुंदर सेल्फी पॉईंटमध्ये करण्यात आले आहे. 2.**अभियान ब्रँडिंग:** या पॉईंटवर 'मुख्यमंत्री समृद्ध पंचायतराज अभियान' आणि 'स्वच्छ भारत अभियान' यांचे बोधचिन्ह (Logo) आणि त्याअंतर्गत सुरू असलेल्या विकासकामांची माहिती ठळकपणे प्रदर्शित केली आहे. 3.**सुशोभीकरण:** परिसराचे सुशोभीकरण करून, रात्रीच्या वेळी आकर्षक प्रकाशयोजना (Lighting) करण्यात आली आहे, ज्यामुळे हा पॉईंट आकर्षणाचे केंद्र बनला आहे.	1.**लोकसहभागात वाढ:** सेल्फी पॉईंटमुळे गावातील तरुण वर्ग ग्रामपंचायतीशी जोडला गेला आहे. लोक आवडीने तिथे येतात आणि गावाच्या विकासाचे फोटो सोशल मीडियावर शेअर करतात. 2.**प्रसिद्धीचे माध्यम:** अभियानासाठी कोणत्याही मोठ्या जाहिरात खर्चाशिवाय नैसर्गिकरीत्या (Organically) प्रसिद्धी मिळत आहे. गावाच्या सौंदर्यात भर: या उपक्रमामुळे गावाचा दर्शनी भाग अधिक आधुनिक आणि 'स्मार्ट' दिसू लागला आहे. तसेच सदर बाबतची **प्रसिद्धीची बातमी लोकमत, सार्वमत वर्तमानपत्रामध्ये आलेली आहे.** 3.**प्रोत्साहन:** सेल्फी पॉईंटवर लिहिलेले विकासकामांचे संदेश वाचून नागरिकांमध्ये ग्रामपंचायतीच्या कामांबद्दल सकारात्मक भावना निर्माण झाली आहे. **४. साध्य (Achievements)** 1.**१००% जनजागृती:** मुख्यमंत्री समृद्ध पंचायतराज अभियानाचा संदेश गावातील प्रत्येक नागरिक आणि बाहेरून येणाऱ्या पाहुण्यांपर्यंत पोहोचवण्यात यश आले आहे. 2.**सामुदायिक भावना:** गावाप्रती असलेला अभिमान जागृत करण्याचे उद्दिष्ट या उपक्रमातून साध्य झाले आहे.

		4.जनजागृती संदेश: सेल्फी पॉईंटच्या पार्श्वभूमीवर 'लेक वाचवा-लेक शिकवा', 'झाडे लावा-झाडे जगवा' आणि 'कर भरणा-गाव विकास' यांसारखे सामाजिक संदेश कोरण्यात आले आहेत. **5.डिजिटल जोडणी:** या पॉईंटची रचना अशा प्रकारे केली आहे की, नागरिकांनी काढलेले फोटो सोशल मीडियावर प्रसारित होऊन आपोआप गावाच्या प्रगतीची प्रसिद्धी होत आहे.	3.**सोशल मीडिया ब्रँडिंग:** 'बनपिंपरी' हे गाव तालुक्यातील एक आदर्श आणि पर्यटनस्नेही गाव म्हणून ओळखले जाऊ लागले आहे. 4.**अभियानाचे यश:** प्रशासकीय कामांच्या पलीकडे जाऊन लोकशाहीच्या उत्सवात नागरिकांना प्रत्यक्ष सहभागी करून घेण्यात हा उपक्रम मैलाचा दगड ठरला आहे. **निष्कर्ष:** ग्रामपंचायत बनपिंपरीने सेल्फी पॉईंटच्या माध्यमातून मुख्यमंत्री समृद्ध पंचायतराज अभियानाचा प्रचार अत्यंत प्रभावी आणि नाविन्यपूर्ण पद्धतीने पूर्ण केला आहे.